

УДК 342.841(477)

Олександр Падалка,

канд. юрид. наук,

начальник Управління забезпечення захисту

Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ ПОЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

У статті розглянуто становлення та розвиток діяльності органів поліції Польської Республіки. Звернено увагу на особливості взаємодії поліції та населення. Проаналізовано рівні довіри громади до поліції в окремі історичні періоди. Детально розглянуто завдання поліцейського на підставі чинного законодавства Польської Республіки.

Ключові слова: поліція Польщі, взаємодія з громадою, завдання поліції Польської Республіки, Інтерпол, Європол, реформування поліції.

Постановка проблеми. Сьогодні відбувається процес розвитку та переорієнтації діяльності правоохоронних органів загалом та Національної поліції зокрема. Євроінтеграційний курс розвитку України вимагає вивчення та впровадження стандартів ЄС у сфері діяльності органів охорони правопорядку. Вбачається важливим вивчення досвіду діяльності державних органів країн Європейського Союзу загалом та країн колишнього Радянського Союзу, які нині є у складі ЄС. Розвиток Польщі, як країни-новачка ЄС, є найстрімкішим. Саме тому вивчення досвіду становлення та розвитку діяльності органів поліції зазначеної країни є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні питання дослідження досвіду діяльності поліції Республіки Польщі приділено достатньо уваги. У фахових періодичних виданнях оприлюднено результати досліджень низки вчених України та зарубіжжя, а саме: О. Бандурки, І. Банкурки, О. Безпалою, О. Джафаровою, Л. Келлі, К. Левченко, У. Новаковської, Н. Матюхіної, Р. Мельника, М. Качинської, Л. Шевченко та інших.

Не вирішені раніше проблеми. Однак, з огляду на реформування діяльності державних органів охорони правопорядку Польщі, приведення внутрішнього законодавства у відповідність до норм та стандартів міжнародного права, деякі питання потребують подальшого наукового з'ясування.

Після здобуття незалежності громадяни Польщі визначили нову філософію процесу реформування Польської поліції. Вона була заснована на службі на користь суспільству, зокрема місцевих громад. Ця нова філософія вимагала нових форм дій поліції. Поліція, крім репресивної (пост-соціальної) діяльності, впровадила багато профілактичних заходів на основі співпраці з органами місце-

вого самоврядування та громадами. 1990-ті роки – це період структурних змін для поліції, зосереджений на пріоритеті наближення до місцевих громад. Одним з елементів таких змін у той час було створення місцевої (муніципальної) поліції [1, с. 123].

Багатосторонні зміни польської поліції були помічені на міжнародній арені. 27 вересня 1990 р. на засіданні Генеральної асамблеї Інтерполу в місті Оттава Польща була знову прийнята до цієї організації. З 1998 року міжнародне співробітництво у тому числі з Інтерполом відбувається через Офіси співробітництва Міжнародної поліції Коменди Глувней Поліції (Головного управління поліції) у Варшаві [1, с. 123].

Другою міжнародною поліцейською організацією є Європол. До приєднання до Європейського Союзу Польща не могла розраховувати на приєднання до Конвенції про Європол. Проте вона могла встановити офіційні контакти з ним як третя країна. Польща разом із такими країнами, як Сполучені Штати Америки, Болгарія, Угорщина, висловила бажання встановити офіційні контакти з цією організацією. Конвенція встановлювала інституційні контакти та неформальне співробітництво у конкретних питаннях, обмін інформацією в прогностичних і аналітичних цілях, а також акредитацію офіцера [2, с. 47].

Зі зміною формації діяльності поліції Польщі у 90-х змінили своє поліцейське обличчя й відомчі видавництва. Наприклад, тижневик "На службі нації" замінено журналом "Кримінальний журнал 997", "Газету поліції" – часописом під назвою "Поліція 997". 90-ті роки розпочали новий стиль управління польською поліцією. Почали широко застосовуватись дослідження громадської думки та соціальні дослідження щодо оцінки почуття безпеки [1, с. 123].

Важливою подією того періоду, що вплинула на процес формування громадської думки та реформування поліції, стало вбивство 25 червня 1998 року бывшего Головного коменданта поліції підполковника поліції Марка Папави. У відповідь на зростаючу організовану злочинність у 2000 році було створено Головне слідче бюро. 1 січня 1999 року було розпочато адміністративну реформу Польщі, яка, у свою чергу, теж спричинила ряд змін в організаційній структурі та діяльності поліції. З початком нового тисячоліття правоохоронці приклали чимало зусиль у напрямі євроінтеграції, що увінчалися вступом країни до ЄС 1 листопада 2004 року [3, с. 35].

Після 1990 року Польща також уклала двосторонні угоди з низкою країн у сфері протидії злочинності та тероризму, а саме: Австрією, Бельгією, Болгарією, Хорватією, Кіпром, Чехією, Фінляндією, Францією, Нідерландами, Ірландією, Литвою, Латвія, Марокко, Німеччиною, Росією, Румунією, Словаччиною, США, Північною Америкою, Тунісом, Туреччиною, Італією та Україною [2, с. 207].

Починаючи з березня 1992 року польські експерти брали участь у діяльності миротворчих місій ООН. Приєднання Польщі до Європейського Союзу та, як наслідок, приєднання до Шенгенської зони поставили нові завдання перед поліцією, що були пов'язані зі скасуванням прикордонного контролю. Одним із найважливіших стало завдання, що було пов'язане з реалізаціями норм Закону Польської Республіки від 24 серпня 2007 р. «Про участь Польської Республіки в Шенгенській інформаційній системі та Візовій інформаційній системі». Координацію співпраці було покладено на Польське бюро SIRENE, що розпочало свою діяльність у повному обсязі 10 вересня 2007 року у тісній співпраці з черговими офіцерами Інтерполу та Європолу [1, с. 123].

У поліції Польщі, завдяки запровадженню використання баз даних AFIS та KSIP, інформаційно-аналітична робота перейшла на значно вищий рівень. На процес удосконалення діяльності поліції вплинули положення програми від 12 січня 2007 року «Про модернізацію Поліції, Прикордонної служби, Державної пожежної безпеки і Бюро охорони уряду у період 2007–2011 рр.». Реалізація цієї програми забезпечила надходження новітніх обладнаних поліцейських авто, службової форми та збільшення заробітних плат [1, с. 123].

Вступ Польщі до ЄС спричинив ряд якісних змін у системі поліції. Ці зміни стосувалися всіх без винятку сфер діяльності поліції. Поліція почала отримувати значні

кошти з різних фондів ЄС для забезпечення безпеки дорожнього руху, взаємодії та інформаційного обміну, діяльності поліцейських лабораторій. У 2013 році вступила в силу наступна програма – зі стандартизації команд та комісаріатів (управлінь та відділень) поліції. Головною метою програми, окрім створення єдиних стандартів діяльності підрозділів, було розроблення нових вимог несення служби поліцейськими. До кінця січня 2014 року було створено та модернізовано 51 управління і відділення [4, с. 28-30].

Для підвищення престижу роботи поліцейського, розвитку культурних надбань та традицій служби було відновлено офіцерські бали. Перший такий бал було проведено 18 січня 2014 року. Головною ідеєю балу була підтримка Фонду допомоги сім'ям поліцейських, що загинули на службі, яких на час проведення заходу було понад 230 сімей [3, с. 36].

Поліція стала головним ініціатором проведення різного роду профілактичних заходів у сфері безпеки. Ряд ідей щодо превенції розробляються разом у тісній співпраці поліції із соціальними партнерами, тобто поліція реалізує ідеї громадянського суспільства. Наприклад, розробка та проведення попереджувальної Програми "Профілактика і ви" (раніше створеною під назвою "Профілактика та театр"). Цільовою аудиторією програми була молодь, метою – активізація її діяльності щодо пропагування життя без пристрастей (алко-, наркозалежності) та профілактика реагування на соціальні патології (різного виду прояви девіантної поведінки) [1, с. 124].

Поліція почала змінювати систему управління, впроваджуючи інструменти стратегічного управління у тому числі у сферах планування, звітування та оцінки роботи поліції, і на їх основі формулювати пріоритетні напрями дій. Для оцінки всього процесу реформування поліції надзвичайно важливою стала оцінка його громадською думкою. Завдяки цьому було встановлено, що протягом кількох років поліція користується великою соціальною довірою (70 % респондентів оцінюють роботу поліції добре) [5, с. 29].

Проаналізуємо рівень довіри населення до діяльності поліції Польщі у період з 1990 року, з часу здобуття незалежності, до 2004 року, вступу до Європейського Союзу.

1) У 1990–1993 рр. поляки підтримували будь-які структурні підрозділи новоствореної демократичної держави. Громадська думка відзначалась значним «кредитом довіри» до всіх державних установ. Водночас поліція, яка була відкрита для громадськості, поступово отримувала все більше прихильників.

Суспільна довіра росла з 56 % в 1990 році до 72 % в 1993 році [6, с. 184].

2) У 1994-1999 рр. був період стабілізації суспільної довіри до представників влади, у тому числі поліції. Вона залишалася на рівні 70-60 %. У 1999 році був високий 70-процентний рівень довіри. І це було цілком зрозуміло, адже саме у цей період було створено Центральне бюро розслідувань та реалізовувалась ефективна стратегія боротьби з організованою злочинністю.

3) У 2000 році відбувається зниження суспільної довіри до поліції. Це, ймовірно, пов'язано із загальним спадом соціальних настроїв, викликаним невдоволенням реформами та перебігом змін у країні. Соціальна довіра явно знизилася з 70 до 60 %. Проте вже в 2001-2004 роках вона систематично зростала і перевищувала 70 % [7, с. 29].

Натепер усі працівники поліції Польщі незалежно від займаної посади, службового ступеня чи стажу зобов'язані виконувати такі службові обов'язки:

- служити вірно народу;
- берегти встановлений Конституцією Речі Посполитої правовий устрій;
- охороняти безпеку держави та його громадян у тому числі ціною життя;
- бути вірними конституційним органам Республіки Польща;
- дотримуватись службової дисципліни, а також виконувати накази вищестоящих керівників;
- зберігати таємницю державну та службову;
- берегти повагу, гідність служби та дотримуватись правил професійної етики [8, с. 46].

Проте слід пам'ятати, що працівник поліції зобов'язаний відмовитися виконувати накази чи вказівки начальника, а також наказ прокурора, органу державної адміністрації або органу місцевого самоврядування, якщо їх виконання пов'язане з вчиненням злочину. У разі такої відмови виконання наказу або рекомендації працівник поліції зобов'язаний безпосередньо проінформувати Головного коменданта поліції [9, с. 102].

До обов'язків поліцейського слід зарахувати також і такі:

- 1) обов'язок носити формений одяг, обладнання тощо;
- 2) під час проведення розслідування та слідчих дій, адміністративно-превентивних заходів поліцейський зобов'язаний пред'являти службове посвідчення;
- 3) не порушувати заборону займатись оплачуваними видами діяльності у неробочий час без відповідного дозволу на це керівництва;

4) дотримуватись заборони участі у політичних партіях;

5) повідомлювати керівника про заплановану закордонну подорож;

6) щорічно проходити профілактичний медичний огляд та ін. [8, с. 46].

Відповідно до чинного законодавства Польської Республіки до завдань поліції слід віднести:

- захист життя та здоров'я людей та майна від незаконних посягань на них;
- охорона безпеки та порядку, забезпечення миру в громадських місцях, у приватному та громадському транспорті на суші чи воді;
- виявлення та переслідування осіб, які вчинили злочини та правопорушення, превенція правопорушень, а також протиправної поведінки групою осіб;
- контроль за дотриманням публічного порядку;
- управління інформацією, підтримка баз даних Шенгенської інформаційної системи;
- співпраця з поліцією інших держав, а також з органами та установами Європейського Союзу, виконання завдань, що випливають із підписаних міжнародних угод та окремих правил;
- збір, обробка та передача кримінальної інформації;
- виконання завдань, що випливають із положень законодавства Європейського Союзу та міжнародних угод та домовленостей на умовах і в межах, визначених у них;
- ведення баз даних, що містять інформацію, зібрану компетентними органами, а саме: відбитки пальців, сліди невідомих відбитків пальців з місця злочину, а також результати аналізу дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК);
- нагляд за місцевими/муніципальними гвардіями та іншими спеціалізованими збройними формуваннями [10].

Отже, безперечним є той факт, що приєднання держави до будь-якої спільноти є тривалим та клопітким процесом. Позитивний досвід Польщі, як країни, що змогла приєднатись до Європейського Союзу та стати однією з тих, хто найшвидше розвивається, є успішним результатом реформ державних органів. Останнє стало можливим завдяки злагодженій взаємодії поліції та громадськості.

Список використаних джерел:

1. Glowacz D., Bartosiak Z. Od Policji Państwowej. Kwartalnik Policyjny. 2014. № 2. С. 117-124.

2. Misiuk A. Historia policji w Polsce. A. Misiuk, Od X wieku do współczesności, Warszawa, 2008.
3. Paciorkowski J. Święta, bale, reduty. Policja 997. 2014. Lipiec. C. 34-36.
4. Babiński A., Bagdalski P. Policja w strukturach administracji publicznej, Szczytno, 2005.
5. Liedel K. Zwalczenie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa. Zarządzanie bezpieczeństwem. Warszawa, 2010. Str. 29.
6. Misiuk A. Instytucje policyjne w Polsce. Szczytno, 2006. Str. 204.
7. Misiuk A. Historia policji w Polsce. Od X wieku do współczesności. Warszawa, 2008.
8. Piotrowski D. Struktura organizacyjna policji po 1989 r. Security, Economy, Law. 2015. Nr. 7. Str. 39-52.
9. Misiuk A., Nowakowski Z., Pomykała M., Rajchel K. Zarządzanie ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego w państwie. Rzeszów, 2005. Str. 148.
10. Про поліцію : Закон Польської Республіки від 06 квітня 1990 р. URL:<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19900300179>.

В статье рассмотрено становление и развитие органов полиции Польской Республики. Обращено внимание на особенности взаимодействия полиции и населения. Проанализированы уровни доверия населения к полиции в отдельные исторические периоды. Детально рассмотрены задачи полицейского на основании действующего законодательства Польской Республики.

Ключевые слова: полиция Польши, взаимодействие с населением, задачи полиции Польской Республики, Интерпол, Европол, реформирование полиции.

The article deals with the formation and development of the Polish police authorities. The attention is paid to the specifics of the interaction between the police and community. The level of community trust in the police in certain historical periods has been analyzed. The legal police officer duties in the Poland were considered in detail.

Key words: polish police, interaction between the police and community, police tasks, Interpol, Europol, reforming of police.

